СТАНОВИЩЕ

от проф. Светлана Стойчева
върху дисертационния труд на Мартина Росенова Недялкова
ФЕМИНИЗМЪТ В ИЗТОЧНА АЗИЯ ОТ 1945 Г. ДО ДНЕС
за присъждане на научната и образователна степен „доктор“
по научна специалност 2.1. Филология
(Теория и история на литературата – Теория на литературата)

Представеният за апробация дисертационен труд „Феминизмът в Източна Азия от 1945 г. до днес“ е замислен като мащабно компаративистично изследване на развитието на феминизма в Япония, Китай и Корея. Идеята се основава на историческия обмен на тези култури и сходствата в техните традиционни общества. Подобно изследване обаче не би могло да се реализира дори в двойно по-голям обем от внушителните 431 страници, съставляващи настоящата му версия. Така че напълно оправдано тематичният му фокус е стеснен и пространствено, и темпорално до развитието на женското и феминистко писане в континентален Китай от началото до края на XX век. Фактът, че не общото заглавие на труда, а съдържанието отразява този фокус, има своето обяснение с оставената широко отворена бленда на изследването – и по отношение на неговия контекст, и по отношение на бъдещите му перспективи.

Прави впечатление строго академичният подход на докторантката Мартина Недялкова – още от прецизно разписаното съдържание на труда: три основни с по две и три степени на подчинение допълнителни подглави. Уточнението за транслитерирането на имената е от съществено значение при работа с езици извън индоевропейското езиково семейство – приетият принцип за придържане към фонетичното съответствие с оригинала е единствено правилното решение при съществуващия разнобой в стандартите.

Особено важно е непрекъснатото съизмерване на гледните точки и езиците, на които се говори за феминизма в европейския и американския Запад и на Изток в Източна Азия. Неслучайно докторантката е склонна да приеме по-скоро идеята за множествеността на феминизмите, отколкото за един „мигриращ“ модел на феминизма (може би една от причините китайските авторки да избягват „чуждия“ термин). Самата тя, култивирана в

западнотеоретичното познание, проявява изключително внимание към това какво източните автори/авторки приемат/не приемат от „чуждите“ тези – важно също съобразяване и предпазване от свръхинтерпретация.

Първа глава съставлява половината от труда и удържа едромащабния му замисъл, тук реализиран в неговия социо-културен аспект: „Семейни системи в традиционните китайско и японско общество“ (XVII – XIX в.) и „Семейни системи в Китай и Япония от втората половина на XX век“. Докторантката познава в детайли предмета си и споделя изключително интересни данни и съпоставки между японското и китайското традиционно семейство и мястото на жената в него, които се превръщат в част от аргументативната ѝ стратегия в следващите глави. Правилно е разчетена устойчивостта на конфуцианската традиция и в Китай, и в Япония, което, по думите ѝ, „прави осъществяването на трайни и революционни промени в обществената и семейната организация на тези две страни сложен и неравен процес“ (с.19). Също толкова сложна и „неравноделна“ изглежда и проблематиката, с която се е захванала. Повдигнатият в труда въпрос за взаимоотношенията на конфуцианските идеали и женското писане смятам, че е от ключово значение. Заслужава внимание тезата, че в моменти на сериозни кризи на обществото, то се обръща към здравите конфуциански, в същността си патриархални, ценности. Така изглежда, че най-вече конфуцианството е това учение, което се е отразило дълбоко в китайската народопсихология. (Да не забравяме, че то винаги е било и управленски лост в ръцете на властта – по време на имперски Китай и след това).

Разминаването на политико-социалните пътища на Япония и Китай след Втората световна война обуславя изоставянето от докторантката на паралела Япония – Китай и обръщането към китайската социална история през втората половина на миналия век като необходим контекст за следващата глава. Разделението на новата история на Китай на „маоистки“ период – от създаването на КНР до края на Културната революция (1949 – 1978) и на „постмаоистки“ (след 1978 г.) е правомерно, но да се използва синонимът „постсоциализъм“ (с. 49) за втория период ми изглежда като езиково приравняване на непознатото към познатото. „Новият строй“ (още един начин, използван от докторантката за назоваването на този втори период) е всъщност реформираният стар – дори и да се разпознават чертите на капитализма в него (най-вече заради възприемането от китайската компартия на пазарната икономика), китайците упорито държат на „надграждането“, а не

на „отричането“ и днес говорят за „социализъм с китайска специфика“ – това не е само политология, но може да се свърже с проблематиката на китайския феминизъм. Съвсем точно е наблюдението на Мартина Недялкова, че ККП (компартията) твърде успешно „рециклира“ (изразът е на М. Н.) конфуцианските идеали („културата на дълга“, „културата на срама“ и т.н.) за целите на собствените си „биополитически стратегии“ (с. 71).

Тази глава е стратегически важна с „измерването“ на действителната отдалеченост на източната култура от всичко, което западната културна памет носи, с осмислянето на трудната (а понякога и невъзможна) конвертируемост на терминология, изкована в напълно различен исторически и културен контекст (оттук и видовете „патриархати“, и различните „феминизми“) и с концепцията за съвсем не линеарно-векторно развиващите се тенденции в китайската култура. Имам чувството, че подчертаният стремеж към типологизация има за цел да създаде достатъчно опорни точки, за да не се изгуби, така да се каже, изследователят в китайската Бросалеандова гора. Включването на графичните материали (сравнителните таблици и плакатите от 50-те с преведените под тях надписи) вътре в текста смятам за отлично хрумване, доколкото илюстрират в най-буквализиран вид новите политики на държавата относно семейството, брака и новата обществена роля/роли на жената. Превключването на вниманието от вербалния към визуалния текст (плакатите) придава графична нагледност на тезите (например визуализацията на образа на „железните момичета“).

Втора глава предлага литературноисторически екскурс към феминисткото писане в Китай, следващ плътно резките политико-социални промени в страната през целия XX век – от първите изяви на женското писане от края на XIX век, влиянието на Четвъртомайското движение в началото на XX век, когато се раждат китайската „Нова жена“ и „Модерното момиче“; турбулентния период на 1930-те и 40-те години, довел до метаморфозата на предишните типажи, появата на интроспективната лирическа женска проза и яркото вписване на жените писателки в неочаквания за историческите условия „стихиен творчески подем в областта на литературата, киното, драматургията“ (с. 216); след създаването на КНР идва времето на Културната революция и налагането на „държавния маоистки патриархат“ с разработване на „ролите“ на „социалистическата жена“ от официалната социалистикореалистична литература, с пробиви в

кратковременната политика „Сто цветя“ (сто школи) и присъствието на жените писателки в ъндърграунд литературата; най-сетне идва апогеят на женското писане в съвременния период, наречен *La nouvelle époque,* започнал от 80-те и 90-те години, продължаващ и в настоящия век. Тук са разгледани участието на жените в създаването на т.нар. „литература на белезите“, „житийното“ писане, което развива „персонализираното“ писане и от своя страна приема още разновидности, в това число „телесното“ писане. Тематични акценти са маскулинизацията на китайката жена, появата на типажа на „свръхжената“ в литературата и, разбира се, женското писане за любовта.

Една реплика по отношение на бележка 167 (с. 199): паралелът с „преводаческото опиянение и стремежа за интелектуално наваксване“ в Китай след 1978 и в България след 1989 г. ми се струва малко пресилен – още в българското социалистическо време през 70-те и особено през 80-те години на книжния пазар излизат преводите на знакови автори от американската и западноевропейската литература.

В тази глава отново е проявена способността на Мартина Недялкова да открива функционална терминология за разграничаване и назоваване на всякакви отсенки при разгръщане на темата: затова и въвежда термините хомосексуалност и хомосоциалност, феминистка критика и гинокритика и т.н. И тук са споделени изключително интересни тези за допълнителен размисъл, като тезата, че „китайските писателки първи (т.е. преди мъжете писатели) скъсват с тенденциозната политическа и социална насоченост на социалистическия реализъм“ (с.199) и че те всъщност не са „по-малко“ експериментални и авангардни в писането си от мъжете.

Последната, трета глава „упражнява“ и верифицира социологическия разказ на първа глава и литературноисторическия на втора, като „осветлява“ някои „препятствия“, както се изразява докторантката, заложени в самата литература (гъвкавостта на живота, отразен в литературата, който по аристотеловски може и да се противопостави на историческия разказ). На този етап докторантката насочва вниманието си към микросюжетите на три ключови романа от китайската литература, публикувани през 80-те години на XX век – „Корабът“ (1982) на Джан Дзие, „Разпределението на ролите“ (1988) на Джан Синсин и повестта „Братя“ (1989) на Уан Ан‘и. С фокуса си върху женската идентичност и субектност според докторантката това са универсално разпознаваеми феминистки произведения, въпреки че техните авторки не приемат подобно

класифициране (с. 302). Изборът на трите романа е аргументиран с високия им интерпретативен и репрезентативен потенциал, що се отнася до литературните тенденции през 80-те и 90-те, до отразяването на битийните проблеми на жените на границата между маоисткото време и „Новата ера“. Тази глава изяснява конкретно какво са „персонализирано“ и „телесно“ женско писане и самосъзнание и какви са неговите вътрешни интенции. Ще отбележа и подходящо избрания инструментариум на изследването, зает основно от наратологията на Жерар Женет и Борис Успенски, и конструктивното прилагане на типологията на Клайв Стейпъл Луис за видовете любови (за отбелязване са собствените варианти на превод на понятията и цитатите от книгата му „Четирите любови“, много по-точни в сравнение с превода им на български).

Заключение. Предложеният за обсъждане дисертационен труд не само запълва липсата на една любопитна в отдалечеността си и неразработена в пълнотата си тема, но предлага и една обратна провокативна гледна точка към европейския и американския феминизъм, включително българския. Това става възможно благодарение на намереното равновесие (а това никак не е лесно) между западния феминизъм и източния "контрафеминизъм".

С уважение към мащабността, дързостта, трезвостта и интелигентността на мисленето на Мартина Недялкова, както и към труда, който е посветила на избраната дисертационна теза, убедено подкрепям кандидатурата ѝ за придобиване на научната и образователна степен „доктор“.

15.01.2025 проф. Светлана Стойчева